

דף שבועי

בס"ד

פרשת חיי שרה, תשפ"ג, מספר 1495

שרה וחווה עדנה הילביץ

הפרקים והסיפורים. שרה, שלא כרגיל, מוזכרת בשמה גם לאחר מותה; גם בסיפור מותו של אברהם וגם לקראת סוף ספר בראשית כאשר יעקב טורח לספר שוב על מערת המכפלה ועל מבוקשו להיקבר בה (בר' מט:לא).³

שרה מתייחדת גם לעניין שינוי השם, שאותו נמצא בד"כ אצל גברים.⁴ בנוסף היא זוכה לברכה מפיה הא-ל: "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם שְׂרֵי אִשְׁתְּךָ לֹא תִקְרָא אֶת שְׁמָהּ שְׂרֵי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ וּבִרְכֹתַי אֶתְּךָ וְגַם נָתַתִּי מִמֶּנָּה לְךָ בֵּן וּבִרְכֹתַיָּהּ וְהִיְתָה לְגוֹיִם מְלֶכֶי עַמִּים מִמֶּנָּה יִהְיֶה" (בר' יז:טו). את אותה הבטחה שומעת שרה ישירות גם מפיה המלאכים ולא רק מאברהם: "וְשָׂרָה שְׁמַעְתָּ פֶתַח הָאֵהָל" (בר' יח:ז).⁵ ניתן למצוא נשים נוספות המבורכות במקרא, אך כולן מתברכות על ידי בני אדם, כמו: רבקה על ידי אחיה: "וַיְבָרְכֵנוּ אֶת רַבֵּקָה" (בר' כד:ס), אביגיל על ידי דוד: "וּבְרֹךְ טַעֲמָךְ וּבְרוּכָה אַתְּ" (שמ"א כה:לג), ובוועז מברך את רות: "וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לֵה' בְּתוּלֵי" (רות ג:י).

בתיאור פטירתה של שרה מפרט הכתוב את גילה, את מקום קבורתה ואת סדרי הקבורה. המפרשים שמו לב לניסוח החריג שהתורה מקדישה לתיאור מספר שנותיה של שרה. פירושו של רש"י (שהולך בעקבות המדרש) ידוע:

לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא. מה בת כ' *

3 שרה מוזכרת גם ע"י הנביא ישעיהו: "הַבֵּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוּלְלֶכֶם" (יש' נא:ב).
4 נעמי קוראת לעצמה "מרא", אך אין מדובר כאן בשינוי שם כי אם בכינוי שהיא נותנת לעצמה בעקבות מאורעות חייה: "וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אֵל תִּקְרְאוּנִי לִי נַעֲמִי קְרָאֵן לִי מִרְא" (רות א:כ).
5 גם הגר מתברכת בצאצאים מפיה המלאך: "וַיֹּאמֶר לֵה' מִלֵּאָה ה' הֲרַבָּה אֲרַבָּה אֶת זְרַעְךָ וְלֹא יִסְפָּר מִרְב" (בר' טז:ז), אם כי השורש ב'ר'כ' אינו מוזכר בדברי המלאך להגר.

בפרשתנו מופיעים לראשונה בתורה שני יסודות חשובים לבניין עם ישראל.

היסוד הראשון – קניית אדמה – מערת המכפלה. היסוד השני – נישואים ובניית משפחה – אירוסי רבקה ויצחק. על שני סיפורים אלה ניתן לומר כי הם הארוכים ביותר בכל סיפורי התנ"ך בנושאים אלה. למרות ששרה כבר נפטרה, היא מוזכרת בכל פרק בפרשה. מה מיוחד בה כל כך, בשרה? הפרשה פותחת בתיאור מותה: "וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה" (בר' כג:א).

בחומש ישנן חמישים וארבע פרשות, ומתוכן שש פרשות שנקראות על שם דמות מסוימת: נח, חיי שרה, יתרו, קרח, בלק ופנחס. ידוע כי שם הפרשה נגזר לרוב מהפסוק הראשון שלה, ושרה היא האישה היחידה שעל שמה נקראת פרשה. זאת ועוד, למרות שניתן למצוא את שמות האבות בפסוק הראשון של פרשה זו או אחרת, לא נקראה פרשה על שמם.¹ באופן כללי בתנ"ך אנו מוצאים מיעוט של שמות נשים לעומת שמות גברים. וכך נמצא כי בכל המקרא ישנם אלף ארבע מאות עשרים ושש שמות פרטיים, מתוכם רק מאה ואחד עשר שמות של נשים.² דמותה של שרה חולשת על שלוש פרשות (לך לך, וירא וחיי שרה), והיא מוזכרת עשרות פעמים בשמה (שרי/שרה) לאורך

* עדנה הילביץ ד"ר לתנ"ך אשת חינוך ומרצה.
1 ראו: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לְךָ לְךָ" (בר' יב:א), "וַיֵּאָלֶה תּוֹלְדֵת יִצְחָק" (בר' כה:ט), "וַיְחִי יַעֲקֹב" (בר' מז:כח).
2 בעניין האזכורים של נשים בתנ"ך ניתן לחלק אותן באופן כולל לשלוש קבוצות: אלו שכלל אינן נזכרות בשמן, לדוגמה: בת פרעה ואשת מנוח. אלו המוזכרות בשם רק פעם אחת, לדוגמה: אלישבע בת עמינדב וכזבי בת צור, ואלו המוזכרות יותר מפעם אחת, לדוגמה: רחל, מיכל ואסתר. ראו: C.L. Meyers (ed.), T. Craven and R.S. Kraemer (associate editors), *Women in Scripture: A Dictionary of Named and Unnamed Women in the Hebrew Bible*, Boston 2000, p.34.

והביאו חיים לעולם.⁸ נראה שיש להוסיף ולומר כי הנחש שהסית לאכילה מעץ הדעת גרם לבלבול בין טוב לרע. אם קודם לכן הטוב היה מוחלט והרע היה מוחלט, כעת הם התערבבו והיה קושי להבחין ביניהם.⁹ שרה, שלא דבק בה ה"נחש", ידעה להכריע בין טוב לרע. כך לדוגמה, שרה אמרה לאברהם: "בא נָא אֶל שְׁפָחָתִי אוֹלֵי אֲבָנָה מִמֶּנָּה" (בר' טז:ב), ומבלי להתבלבל: "גֵּרְשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֵת בְּנָהּ כִּי לֹא יִרְשׁ בֶּן הָאֵמָה הַזֹּאת עִם בְּנֵי עַם יִצְחָק" (שם כא:י). ההכרעות שעשתה שרה היו חדות וגורליות כל כך, עד שצריך היה שהקב"ה יתערב וירגיע את אברהם: "כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלַיךְ שָׂרָה שְׁמַע בְּקוֹלָהּ" (שם יב).

חווה ושרה התברכו שתיהן מפי ה' בפרי בטן. חווה לא שמעה ממקור ראשון את הצו הא-לוהי על איסור האכילה מעץ הדעת, ושרה גם היא לא שמעה את ההבטחה בברית בין הבתרים בדבר ירושת הארץ. וכך נמצא, שבעוד שדברי חווה לאישה בדבר הפרת דבר הא-ל הובילו לגירוש מגן עדן, הדרישה של שרה מאברהם לגרש את הגר הובילה למימוש הבטחת הא-ל. ייתכן אף לומר (בזהירות) כי כתוצאה מהגירוש מגן עדן נותרו ילדיה של חווה ללא הגנה וללא אדמה, ואילו בדרישת שרה את הגירוש של הגר ושמעאל היא הגנה בכך על בנה.

שרה ידעה להבדיל בין טוב לרע, והבינה שיצחק ראוי לרשת את הארץ. אין זה פלא, אם כן, שהתורה מנציחה את פטירת שרה באופן ממלכתי, והיא זוכה להיות הראשונה שלכבודה נקנית אדמה בארץ ישראל. יצחק בנה שמבין את גודל מעלת אימו ופועלה עתיד להביא את אהובתו רבקה לאוהל אימו, ויחד עימה יזרע מאה שערים בארץ המובטחת.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
 הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון עורכת לשון: רחל הכהן שיף

8 בלשון האלשיך לפסוק הפותח את הפרשה: "אלו אכלו והאכילו מה שמביא מיתה לעולם, ואלו אכלו והאכילו מה שמביא חיים לעולם".
 9 על מהות השינוי שחל בהופעת הטוב והרע כתוצאה מהאכילה מעץ הדעת, ראו לדוגמה: אלשיך, מלבי"ם ורמח"ל.

לא חטאה שהרי אינה בת עונשין אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליופי, "שני חיי שרה" – כלן שוין לטובה.⁶

ישנן עוד נשים טובות וראויות במקרא, שאינן מתוארות כחוטאות, והכתוב מעיד עליהן במפורש שהן יפות. יחד עם זאת לא מצאנו אצלן ניסוח כל כך ממלכתי ומכובד.

וכך כותב הזהר (ח"א, קכ"א, ב' מתורגם):

רבי יוסי אמר: מה נשתנה שרה שנכתבה מיתנה בתורה, מכול הנשים שבעולם שלא נכתבה כך מיתנת בתורה? אמר רבי חייא: ולא? והרי כתוב "ותמת רחל", וכתוב "ותמת שם מרים", וכתוב "ותמת דברה מינקת רבקה", וכתוב "ותמת בת שוע אשת יהודה". אמר רבי יוסי: בכולן לא כתוב כמו שכתוב בשרה, שנאמר "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה", שהרי בכולן לא נמנו ימים ושנים כמו לשרה; בכולן לא נכתבה פרשה מיוחדת לבדה כמו לשרה.

וממשיך הזהר ועונה:

באה חווה לעולם, נדבקה באותו הנחש, והטיל בה זוהמה, וגרמה מוות לעולם ולבעלה... באה שרה וירדה, למקום הס"א, ועלתה, ולא נדבקו בה הקליפות, כמו שכתוב: "ויעל אברם ממצרים, הוא ואשתו וכל אשר לו".

על דרך הפשט אפשר לומר כי הנחש הצליח לפתות את חווה, ובכך באה מיתה לעולם, לה ולבעלה. ואילו שרה שירדה למצרים והייתה בבית פרעה המכונה "נחש", לא התפתתה, ניצלה ויצאה בשלום, והצילה גם את בעלה, כפי שהוא עצמו קיווה: "וְחַיְתָּה נְפֹשִׁי בְּגִלְדִּי" (בר' יב:יג).

גדולי ישראל ראו במעשי שרה דבר נוסף: "והתיקון על חטא עץ הדעת נעשה ע"י שרה דווקא... ששרה תיקנה מה שקלקלה חווה".⁷

כיצד תיקנה שרה את חטא עץ הדעת? בעוד שחווה ואדם אכלו והתקללו והביאו מיתה לעולם, אברהם ושרה האכילו אנשים אחרים בחסד, התברכו

6 ראו: מדרש בר"ר נ"ח, ילק"ש פרק כ"ג, וכן את דברי הביקורת של הרמב"ן על פירושו של רש"י. רש"י מתייחס, כאמור, לקושי שבפירוט שנות חייה של שרה. קושי נוסף הוא החזרה על הביטוי "חיי שרה", וכן השימוש בביטוי "ויהיו" שלא נמצא בתיאורים אחרים של פטירת האבות.

7 מאמרי אדה"ז, להבין מאמר הזוהר – חיי שרה, תקס"ו חלק א'. מ' שניאורסון, חיי שרה – מאמרים מלוקטים חלק א', תשמ"א. וראו ההפניות שם בהערה 43. ראו גם: שם משמואל לבר' כג:א.